

УДК 347.91/.95

Вплив юридичної деонтології на формування активної поведінки судді в цивільному судочинстві щодо застосування правильного способу захисту цивільного права

С. О. Короед,
доктор юридичних наук

Обґрунтовується, що професійно-правові обов'язки судді в цивільному судочинстві, які зводяться до його пасивної ролі в процесі, не відповідають деонтологічним засадам юридичної професії. Критикується процесуальна заборона судді з власної ініціативи змінювати невірний або застосовувати правильний спосіб захисту порушеного права – як перешкоди доступності до ефективного правосуддя. Аргументується висновок, що саме суд, який діє від імені держави, має забезпечити громадянам їх право на ефективне поновлення в правах і ефективний спосіб судового захисту. Автор підтримує таку модель поведінки судді щодо застосування способів захисту порушеного права, коли судам буде заборонено відмовляти в позові з мотивів неправильності способу захисту та дозволено не враховувати невірний спосіб захисту, заявлений позивачем, а вирішувати спір, виходячи із загальних засад захисту прав, свобод та інтересів, визначених Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Ключові слова: правосуддя, цивільне судочинство, доступність, спосіб захисту, юридична деонтологія.

Короед С.А. Влияние юридической деонтологии на формирование активного поведения судьи в гражданском судопроизводстве по применению правильного способа защиты гражданского права.

Обосновывается, что профессионально-правовые обязанности судьи в гражданском судопроизводстве, сводящиеся к его пассивной роли в процессе, не соответствуют деонтологическим основам юридической профессии. Критикуется процессуальный запрет судьи по собственной инициативе изменять неверный или использовать правильный способ защиты нарушенного права – как препятствия доступности эффективного правосудия. Аргументируется вывод, что именно суд, действующий от имени государства, должен обеспечить гражданам их право на эффективное восстановление в правах и эффективный способ судебной защиты. Автор поддерживает такую модель поведения судьи по применению способов защиты нарушенного права, когда судам будет запрещено отказывать в иске по мотивам неправильности способа

© Короед Сергій Олександрович – доктор юридичних наук

защиты и разрешено не учитывать неверный способ защиты, заявленный истцом, а решать спор, исходя из общих принципов защиты прав, свобод и интересов, определенных Конституцией Украины, Конвенцией о защите прав человека и основных свобод.

Ключевые слова: правосудие, гражданское судопроизводство, доступность, способ защиты, юридическая деонтология.

Koroed S.A. Influence of legal ethics on the formation of active conduct of the judge in civil proceedings on the application of the correct way of protection of civil rights.

In article it is explained that the professional and legal responsibilities of judges (whose profession is compared, by the author, with the medical profession) in civil proceedings, reduced to its passive role in the process, and do not meet the ethical foundations of the legal profession. It is provided with the criticism of procedural prohibition for the judge to change the incorrect way or to use the right way to redeem the violated rights on his own initiative as obstacles of accessibility to effective justice. It is argued the conclusion that it is the court, acting on behalf of the State, shall provide citizens with their right on an effective remedy and effective way of judicial protection. In this regard, the author of this model is supporting the following conduct by judges on the application of methods of protection of the violated right when courts will not be allowed to deny a claim based on a wrong way of remedy and will be allowed to ignore the wrong way of remedy chosen by the plaintiffs, and to solve the dispute on the basis of the general principles of protection of rights, freedoms and interests as defined by the Constitution of Ukraine, Convention for the Protection of human Rights and Fundamental freedoms.

Keywords: justice, civil proceedings, availability, way of remedy, legal ethics.

Як відомо, на першому курсі навчання у вищих навчальних закладах майбутні студенти-юристи вивчають таку дисципліну, як юридична деонтологія, що має допомогти формуванню їхнього майбутнього образу правника (судді, прокурора, адвоката, нотаріуса, слідчого, юрисконсульта тощо). Вчені зазначають, що юридична деонтологія зосереджує увагу на службовому обов'язку. Для юриста це система обов'язкових, самостійних і правових дій у різних соціальних ситуаціях, пов'язаних з духовною, моральною й великою внутрішньою потребою служіння суспільству, своїй нації. При цьому майже всі науковці порівнюють і фактично отожднюють за значимістю діяльність юриста із роботою лікаря, зазначаючи, що: а) робота юриста прямо впливає на долі людей, на їх взаємовідносини, що споріднює професію юриста з професією лікаря; б) гуманістична спрямованість діяльності юриста, як і лікаря, вимагає прояву доброти і чуйності, відповідальності юриста за долю клієнта; в) професійно-правові обов'язки юриста мають визначатися аналогічно до тих вимог, які стосуються лікаря¹.

Водночас не всі види юридичної діяльності, які прямо впливають на долю і взаємовідносини людей, характеризуються гуманістичною спрямованістю, а відтак й мову про отожднення окремих юридичних спеціальностей із роботою лікаря вести однозначно не можна. Як приклад, можна навести процесуальні обов'язки судді в цивільному судочинстві, які зводяться до пасивної поведінки судді в процесі, зокрема його пасивної участі в процесі доказування (адже закон забороняє судді збирати докази з власної ініціативи без необхідного клопотання сторони або наполягати на наданні конкретних доказів чи з'ясуванні інших обставин, коли сторона проти цього заперечує), а також з власної ініціативи виходити за межі заявлених вимог (адже закон забороняє суду з власної ініціативи змінювати або уточнювати підставу або предмет позову, в тому числі змінювати заявлений позивачем спосіб захисту його права).

¹ Гусарев С. Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихоміров. – К. : Знання, 2010. – 495 с.; Скакун О. Ф. Юридична деонтологія : підручник / Скакун О.Ф. – Х. : Еспада, 2008. – 390 с.; Сливка С. С. Юридична деонтологія : підручник / Сливка С. С. – К. : Атіка, 2006. – 304 с.

На думку законодавця і більшості вчених-процесуалістів, такі пасивні повноваження судді в цивільному процесі, які забезпечують неупередженість суду щодо кожної зі сторін, мають компенсуватися участю в цивільній справі адвокатів (представників-юристів), які надаватимуть сторонам правову допомогу, зокрема консультації щодо правильного визначення предмета доказування і подання необхідних доказів та правильного визначення способу захисту порушеного цивільного права, який повинен застосувати суд при вирішенні справи. З цього випливає, що відсутність у сторони можливості отримати правову допомогу може унеможливити отримання стороною захисту своїх порушених або оспорюваних прав.

Останнім часом почастишали випадки ухвалення судами рішень про відмову в позові з мотивів обрання (зазначення в позовній заяві) позивачем неправильного способу захисту його цивільних прав, з приводу чого навіть вироблена усталена судова практика Верховного Суду України². Навіть на рівні Пленуму ВСУ існує роз'яснення, що тільки права, свободи та законні інтереси учасників правовідносин, які виникають із визначених законом підстав та інших юридичних фактів, підлягають судовому захисту в передбачений законом та/або договором спосіб³. У такому випадку факт порушення прав позивача має місце, але в захисті відмовляється фактично через юридичну необізнаність позивача, який помилився в способі захисту своїх прав, але необхідність захисту яких є очевидною. Тобто йдеться про те, коли задекларована у ст. 1 ЦПК мета цивільного судочинства – захист порушеного права – не досягається через юридичну неграмотність позивача та несправедливу бездіяльність юридично грамотного судді, на якого ЦПК й покладає виконання завдань і мети цивільного судочинства, а це суперечить вищенаведеним деонтологічним засадам професії юриста.

Тільки уявімо собі ситуацію, коли пацієнт (позивач) буде вимушений приходити до лікарні (суду) за допомогою зі своїм власним лікарем (адвокатом) і при цьому вимушений буде не лише описати симптоми хвороби (обставини справи) та подати на їх підтвердження відповідні аналізи (докази), а й запропонувати разом зі своїм лікарем (адвокатом) правильний спосіб лікування (спосіб захисту порушеного права). Лікарня (суд) ж, у свою чергу, або погодиться із запропонованим пацієнтом (позивачем) способом лікування (способом захисту порушеного права) та надасть пацієнту (позивачу) медичну допомогу (судовий захист), або ж через неправильно обраний ним спосіб лікування (спосіб захисту порушеного права) відмовить пацієнту (позивачу) в медичній допомозі (в судовому захисті). Але ж ми знаємо, що в медицині така ситуація неприпустима, оскільки саме на державу покладено Конституцією обов'язок забезпечити громадянам надання доступної медичної допомоги без будь-яких додаткових перешкод. В юриспруденції теж Конституція гарантує своїм громадянам право на судовий захист, проте тут все навпаки. Така «несправедлива» ситуація прямо

² Шадура Д. М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006-2009 рр.) : практ. посіб. / Д. М. Шадура, О. І. Менів. – Т. 1 : Загальна частина. – Х. : Харків юридичний, 2010. – С. 16, 21, 23, 29, 31.

³ Про незалежність судової влади : постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 р. № 8 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>.

передбачена процесуальним законом, хоча й суперечить деонтологічним засадам юридичної професії і фактично стає перешкодою в доступі до правосуддя. До того ж актуальним є питання не просто забезпечення доступності правосуддя, а доступності саме до ефективного правосуддя.

Загальна декларація прав людини встановила право кожної людини на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих конституцією або законом. Право на ефективний засіб захисту закріплено також у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Таким чином, будь-який захист порушених цивільних прав, що здійснюється судом в порядку цивільного судочинства, має бути ефективним, що безпосередньо залежить від ефективності способів захисту, застосовуючи які, суд має враховувати правову позицію Конституційного Суду України, згідно з якою правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості й забезпечує ефективне поновлення в правах⁴.

Питання, які стосуються судового захисту прав, є ключовими для науки цивільного процесуального права, адже ефективність судового захисту пов'язана із належним виконанням судом завдань цивільного судочинства, є критерієм оцінки його ефективності. Крім того, захист порушеного права як мета цивільного судочинства виступає одним загальним об'єктом системи цивільних процесуальних правовідносин⁵, а тому має універсальне значення для всього цивільного судочинства.

Спробуємо розібратися, в яких випадках судовий захист порушених прав в порядку цивільного судочинства слід вважати ефективним, а також окреслити деякі шляхи підвищення ефективності судової процесуальної діяльності щодо здійснення захисту прав учасників цивільних правовідносин правильним способом, визначеним судом з власної ініціативи.

Розглядаючи юридичну категорію «судовий захист права» (що є метою цивільного судочинства), ми керувалися передусім тим, що зазначене поняття має два аспекти: матеріально-правовий та процесуальний. У даному випадку нас цікавить саме матеріально-правовий аспект, згідно з яким основна увага при здійсненні правового захисту повинна бути зосереджена на самому суб'єктивному праві та недоторканності правопорядку. Тобто у випадку застосування засобів захисту основним є охорона самого права уповноваженої особи або (і) правопорядку⁶. Із цього випливає, що в матеріально-правовому аспекті застосований судом спосіб захисту має породжувати для сторін матеріально-правові наслідки і бути дійовим засобом охорони суб'єктивного цивільного права уповноваженої особи.

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03>.

⁵ *Курс цивільного процесу* : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – С. 407.

⁶ *Охорона і захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільних правовідносинах* / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – К. : Харків юридичний, 2011. – С. 12, 17.

Саме із таким матеріально-правовим результатом цивільної процесуальної діяльності, коли відбувається фактичний захист порушених прав ефективним способом, вищенаведені міжнародні акти пов'язують право на ефективне поновлення в правах. При цьому ми вважаємо, що з огляду на функціональне призначення правосуддя і місце судової влади в державі не будь-який застосований судом захист, а лише *ефективне поновлення у правах* за допомогою ефективного способу захисту є метою цивільного судочинства в розумінні ст. 4 ЦПК. Оскільки суд здійснює захист порушених цивільних прав та інтересів способом, встановленим законом чи договором (ст. 16 ЦК, ст. 4 ЦПК), то і застосований судом спосіб захисту порушеного права має бути ефективним.

Як відомо, способом захисту права є визначені матеріальним правом (законом чи договором або такі, що впливають з їх положень) примусові заходи, спрямовані на відновлення порушених чи підтвердження оспорюваних чи невизнаних прав, припинення їх порушення, компенсацію заподіяної потерпілому шкоди, або інші заходи, здатні ліквідувати несприятливі для потерпілого наслідки і впливати на порушника. А.П. Вершинін зазначає, що ці дії безпосередньо спрямовані на усунення перешкод на шляху здійснення прав суб'єктами, та поділяє способи захисту прав на заходи відповідальності й заходи захисту, не пов'язані із застосуванням відповідальності⁷.

З цього випливає, що спосіб захисту права, який застосовується судом, має бути здатним реально відновити або іншим шляхом захистити порушене право позивача. Верховний Суд України зазначає, що, «дійшовши висновку про те, що порушене право позивача підлягає судовому захисту, суд повинен вирішити питання, чи може воно бути захищене у обраний позивачем спосіб і чи може ухвалене судом рішення бути виконано у примусовому порядку»⁸, і таким чином фактично допомогти позивачу правильно обрати належний спосіб захисту його прав у конкретних правовідносинах та здійснити таким способом судовий захист.

Як зазначає А.Г. Ярема, ефективний захист цивільних прав судами сприяє відновленню порушеного права та ліквідації шкідливих наслідків порушення. В кінцевому підсумку ефективний захист повинен забезпечити поновлення порушеного права, а у разі неможливості такого поновлення – гарантувати особі можливість отримання нею відповідного відшкодування⁹.

З огляду на функціональне призначення судової влади і зміст правосуддя ефективним буде такий спосіб судового захисту, який призведе до потрібних матеріально-правових наслідків, а також створить найбільший юридичний ефект для позивача, якого він очікує від звернення до суду. Тому при перевірці адекватності обраного позивачем способу захисту необхідно виходити передусім з мети, яку переслідує позивач, звернувшись до суду з відповідним позовом,

⁷ Вершинин А. П. Выбор способа защиты гражданских прав / Вершинин А.П. – СПб. : Специальный юридический факультет по переподготовке кадров по юридическим наукам Санкт-Петербургского государственного университета, 2000. – С. 32-33.

⁸ Шадура Д. М., Менив О.І. Цит. праця. – С. 21.

⁹ Ярема А. Г. Право особи на ефективні засоби судового захисту цивільних прав та інтересів / А. Г. Ярема // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – Т. 20 (59). – 2007. – № 1. – С. 195, 200.

тобто враховувати його заінтересованість, яка повинна мати матеріально-правовий характер.

Отже, суд має з'ясувати дійсні причини виникнення спору і причини звернення позивача до суду з відповідним позовом (із зазначенням конкретного способу захисту). Адже саме від цього залежить визначення заінтересованості позивача отримати судовий захист, а також спосіб, який у спірних правовідносинах здатен задовольнити вимоги позивача, тобто буде ефективним.

Звісно, позивач має зазначати у своїй позовній заяві зміст позовних вимог, проте це для суду не повинно бути вирішальним, якщо суд дійде висновку, що за конкретних обставин справи усунути правовий спір і захистити порушені права позивача можливо лише в інший спосіб, передбачений законом чи договором. Адже цього від суду вимагає визначена цивільним процесуальним законодавством мета цивільного судочинства.

Враховуючи диспозитивні й змагальні засади цивільного судочинства, можна констатувати, що суд не може задовольнити позов і застосувати вказаний позивачем у позовній заяві спосіб захисту, якщо такий спосіб не відповідає характеру спірних матеріальних правовідносин сторін або не приведе до ефективного поновлення в правах, тобто припинення конфліктної ситуації, що стала предметом судового розгляду.

Отже, неефективність способу захисту, заявленого позивачем, неминуче спричиняє неефективність правосуддя в цивільних справах, вимагає від позивача додаткових зусиль і часу для пред'явлення нового позову з іншим («правильним») способом захисту порушеного права або пошуку інших шляхів (як правових, так і неправових) вирішення правового конфлікту.

Водночас ефективність правосуддя в цивільних справах залежить від найбільш повного виконання завдань цивільного судочинства, які повинен реалізувати суд. При цьому ми підтримуємо думку окремих вчених про те, що метою діяльності всієї судової системи є саме усунення правових конфліктів у суспільстві¹⁰. З огляду на це вважаємо, що саме суд від імені держави і має забезпечити громадянам їх право на ефективне поновлення в правах і ефективний спосіб судового захисту, що гарантовано міжнародним правом і національним законодавством.

Такий обов'язок держави не може перетворювати суд у пасивного учасника цивільних процесуальних правовідносин і усувати його з процесу реалізації сторонами своїх диспозитивних і змагальних прав. З огляду на місце суду в правовій, соціальній державі, де людина є найвищою соціальною цінністю, а забезпечення її прав і свобод є головним обов'язком держави, а також функціональне призначення правосуддя і його правову природу, саме на суд має бути покладена повна відповідальність за ефективне поновлення в правах, а отже, обов'язок визначення (вибору) правильного способу захисту порушеного права, ефективного та адекватного в конкретних спірних правовідносинах сторін, з урахуванням встановлених судом фактичних обставин справи.

Наш висновок про те, що обов'язок визначення правильного способу захисту права має покладатися саме на суд, впливає також із визначення форми

¹⁰ Дегтярев С. Л. Реализация судебной власти в гражданском судопроизводстве: теоретико-прикладные проблемы / Дегтярев С.Л. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – С. 249.

захисту¹¹, оскільки саме суд застосовує відповідні норми права і при ухваленні рішення визначає спосіб захисту. Окремі науковці також роблять висновок, що вибір способу захисту є виключною компетенцією суду незалежно від волі позивача, оскільки спосіб захисту передбачений нормою матеріального права, правильне застосування якої є обов'язком суду¹². В цьому аспекті необхідно також приєднатися до думки тих учених-процесуалістів, які слушно зауважують, що треба не лише розглядати справу, а й знайти законний шлях вирішення конфлікту, який відповідатиме інтересам сторін¹³. Адже саме судді, які є юристами і діють іменем України як носії судової влади, враховуючи деонтологічні засади юридичної професії, мають створити громадянам всі умови щодо реалізації ними права на справедливий судовий розгляд та ефективний судовий захист.

Тому ми переконані, що втручання суду в диспозитивні й змагальні права позивача матиме соціально справедливий і необхідний в правосудних цілях та інтересах позивача характер. Адже, звернувшись до суду з позовом за судовим захистом і маючи за мету вирішити спір, відновивши через суд свої права або спонукавши відповідача до вчинення певних дій, позивач погоджується на таку «послугу держави», оскільки головним завданням суду якраз і є вирішення правового спору, в результаті чого останній має остаточно припинитися або шляхом підтвердження наявності між сторонами певних правовідносин, або присудження позивачеві компенсації, або спонукання відповідача до примусового виконання обов'язку в натурі.

Концептуальною основою може стати Постанова Верховного Суду України від 21 травня 2012 р. у справі № 6-20цс11, в якій Верховний Суд не погодився з практикою судів, які відмовляють у позові у зв'язку з тим, що позивач, звертаючись до суду, обрав спосіб захисту, не встановлений законом або договором для захисту права чи інтересу, що порушене, не визнане або оспорюється. У таких випадках слід виходити із загальних засад захисту прав, свобод та інтересів, визначених Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод¹⁴.

Саме така модель поведінки щодо застосування способів захисту порушеного права, коли судам фактично буде заборонено відмовляти в позові з мотивів неправильності способу захисту та дозволено не враховувати «неправильний» спосіб захисту, заявлений позивачем, а вирішувати спір, виходячи із загальних засад захисту прав, свобод та інтересів, визначених Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, відповідатиме деонтологічним засадам юридичної професії та соціальному призначенню правосуддя. Адже, як було відзначено Прем'єр-міністром України А.П. Яценюком

¹¹ *Васильев С. В.* Гражданский процесс : учеб. пособ. / Васильев С.В. – Х. : Одиссей, 2007. – С. 10.

¹² *Ненашев М. М.* Способ защиты права: процессуальные вопросы / М. М. Ненашев // Арбитражный и гражданский процесс. – 2011. – № 8. – С. 44–48; № 12. – С. 10–14.

¹³ *Решетникова И. В.* Гражданское право и гражданский процесс в современной России / И. В. Решетникова, В. В. Ярков. – М. : Норма, 1999. – С. 27, 28.

¹⁴ *Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України : Узагальнення Верховного Суду України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/6AF1EBA6DF621DEDC2257CE60053FF>*

на виїзному засіданні уряду в приміщенні Верховного Суду України 13 жовтня 2014 р. за участю суддів Верховного Суду України, «хочеться, щоб громадянин, який приходив до нашого суду, чи міського, чи окружного, чи Верховного Суду, гордо виголошував слова «Ваша честь», щоб він знав, що суддя його захистить, щоб він відчував, що це – те місце, де він може прийти, поскаржитися, отримати захист, і що цей захист буде на підставі закону і справедливості»¹⁵.

УДК 347.22

Характеристика спадкового договору

З. К. Рогожина,
головний спеціаліст відділу зі взаємодії із засобами
масової інформації та міжнародного співробітництва
Апеляційного суду м. Києва

Розглядаються особливості, зміст, істотні умови, порядок укладання та розірвання спадкового договору. Здійснено порівняння спадкового договору та договору довічного утримання, окреслено ознаки, за якими вони відрізняються. Визначаються істотні відмінності спадкового договору від заповіту.

Ключові слова: спадковий договір, істотні умови спадкового договору, розірвання спадкового договору.

Рогожина З. К. Характеристика наследственного договора

Рассматриваются особенности, содержание, существенные условия, порядок заключения и расторжения наследственного договора. Осуществлено сравнение наследственного договора и договора пожизненного содержания, очерчены признаки, по которым они отличаются. Определяются существенные отличия наследственного договора от завещания.

Ключевые слова: наследственный договор, существенные условия наследственного договора, расторжение наследственного договора.

Rohozhyna Zululkhan. Characterization contract of inheritance

Considered inheritance characteristic features of its content contract essential terms of procedure of drawing up and termination. In articles mentioned comparison of inheritance contract and contract maintenance for life signs of by which they differ. Determined significant differences which distinguish inherited contract from the covenant

Key words: contract of inheritance, essence of the contract of inheritance, termination of the contract of inheritance.

Смерть фізичної особи є невідворотною і припиняє її правосуб'єктність. Такий юридичний факт позбавляє особу можливості володіти, користуватися, розпоряджатися набутим нею за життя майном, а також вчиняти дії, необхідні для набуття майна в майбутньому. Відповідно виникає необхідність у переході прав та обов'язків померлої особи до інших осіб (членів сім'ї, родичів чи взагалі до зовсім чужих людей).

¹⁵ Вступна частина засідання Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2014 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247674680&cat_id=244823857.

© Рогожина Зулулхан Кодирханівна – головний спеціаліст відділу зі взаємодії із засобами масової інформації та міжнародного співробітництва Апеляційного суду м. Києва